

Мостова Вікторія Володимирівна,
навчально-наукового інституту № 1
Національної академії внутрішніх справ
Науковий консультант:
заступник начальника відділу
організації наукової діяльності
та захисту прав інтелектуальної
власності Національної академії
внутрішніх справ, кандидат юридичних
наук, старший науковий співробітник
Калиновський О. В.

ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ЩОДО ОКРЕМОЇ КАТЕГОРІЇ ОСІБ: ЧИ МІСТИТЬ ЦЯ НОРМА ДИСКРИМІНАЦІЮ?

Чинна Конституція України у своїх положеннях містить твердження про те, що усі громадяни України мають рівні конституційні права, честь та гідність [1]. Про це проголошує стаття 21 Конституції України. Про рівність усіх перед законом також зазначено в Кримінально процесуальному кодексі України (далі – КПК), а саме в ч. 1 ст. 10 «Не може бути привілеїв чи обмежень у процесуальних правах, передбачених КПК, за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних чи інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, громадянства, освіти, роду занять, а також за мовними або іншими ознаками» [2].

Не зважаючи на ці буцімто загальні правила для кожного громадянина нашої країни, законодавець виділяє певну категорію осіб щодо яких використовується особливий порядок кримінального провадження. Діяльність цієї категорії осіб відіграє дуже важливу роль у функціонуванні основних державних інститутів. Насамперед законодавець надав певну привілею цим особам, для того щоб захистити їх діяльність від втручання третіх осіб. Тобто законодавець надає певну юридичну гарантію, яка у подальшому буде захищати цих осіб від стороннього примусу, посягання.

Відповідно до ч. 1 ст. 480 КПК України законодавець виокремив 10 категорій осіб, щодо яких здійснюється особливий порядок кримінального провадження, а саме щодо:

- 1) народного депутата України;
- 2) судді, судді Конституційного Суду України, судді Вищого антикорупційного суду, а також присяжного на час

виконання ним обов'язків у суді, Голови, заступника Голови, члена Вищої ради правосуддя, Голови, заступника Голови, члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України;

3) кандидата у Президенти України;

4) Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини;

5) Голови, іншого члена Рахункової палати;

6) депутата місцевої ради;

7) адвоката;

8) Генерального прокурора, його заступника, прокурора Спеціалізованої антикорупційної прокуратури;

9) Директора та працівників Національного антикорупційного бюро України;

10) Голови Національного агентства з питань запобігання корупції, його заступника [2].

Вказані особи набувають відповідного статусу, у більшості випадків, після прийняття присяги, але законодавець передбачив певні винятки. Для народних депутатів набуття відповідного статусу починається з часу прийняття на посаду, лиш потім відбувається присяга на вірність українському народу [4].

То чи є дискримінація відповідно інших громадян, щодо яких застосовуються загальні правила кримінального провадження. Звертаючись до Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні», а саме ч. 3 ст. 6, дискримінацією не можуть вважатись дії, які не обмежують права та свободи інших осіб та не створюють перешкод для їх реалізації, а також не надають особам та/або групам осіб за їх певними ознаками, щодо яких застосовують позитивні дії [3]. Законодавець чітко закріпив положення, згідно з яким надання пільг та компенсацій окремим категоріям осіб у випадках, передбачених законом – не є дискримінацією.

Ці особи є недоторканими у своїй діяльності. Під недоторканністю слід розуміти такий правовий статус особи, який є узагальненою гарантією від несанкціонованих законом обмежень як з боку держави, так і окремих фізичних осіб [5, с. 9]. У вузькому розумінні принцип недоторканості слід розуміти як захист для окремої категорії осіб від протиправних посягань.

У 2020 році в Україні були внесені зміни до ст. 80 Конституції України, а саме Закон України «Про внесення змін до статті 80 Конституції України (щодо недоторканності народних депутатів України)», проголошує, що з народних депутатів була знята депутатська недоторканність, залишилась лиш норма про те,

що вони не несуть відповідальності за результати голосування або висловлювання у парламенті та його органах, виключенням є відповідальності за образу чи наклеп [6].

Тобто згідно з ч. 3 ст. 6 Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» ми не можемо вважати такі дії дискримінацією, але існує одне але. Якщо порівнювати подібні кримінальні провадження щодо окремої категорії осіб та звичайних громадян, можна говорити про наявність ознак дискримінації, адже поведінка з боку правоохоронних органів буде очевидно різнитись.

Згідно з п. 6 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» ситуація, за якої з особою та/або групою осіб через їх певні ознаки поводяться менш прихильно, ніж з іншою особою та/або групою осіб в аналогічній ситуації, крім випадків, коли таке поводження має правомірну, об'єктивно обґрунтовану мету, способи досягнення якої є належними та необхідними, вважається прямою дискримінацією [3].

Якщо, як приклад, взяти ситуацію де в одному провадженні зустрінуться громадяни та, наприклад, народний депутат України – різниця у поведінці відносно народного депутата буде яскраво різнитись. Тут можна говорити про ознаки дискримінації, адже безперечно переваги становища народного обранця стануть вищими над іншими учасниками, оскільки він не буде позбавлений під час судового розгляду права доступу до правосуддя.

Отже, чи правильно, що в Україні усі громадяни рівні у своїх правах та обов'язках, але існує окрема категорія осіб, щодо якої надані певні привілеї? З однієї сторони, держава має функціонувати так, щоб принцип верховенства права був забезпечений і державі не доводилось встановлювати цю окрему категорію громадян щодо яких здійснюється особливе кримінальне провадження. Саме поняття законність як невід'ємна складова принципу верховенства права має передбачити абсолютну відсутність будь-якого тиску на третіх осіб, які можуть втрутитись у діяльність окремої категорії осіб. Але поки, як вихід з ситуації, ми маємо виокремлену категорію осіб щодо яких здійснюються особливі порядки кримінального провадження.

Список використаних джерел

1. Конституція України: чинне законодавство зі змінами та допов. Станом на 5 січ. 2017 р.: (ОФЦ. ТЕКСТ). К.: ПАЛИВОДА А. В., 2017. 76 с.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України : зі змінами та доповненнями станом на 01.05.2023 р. К.: ПАЛИВОДА А. В., 2023. – 420.

3. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні: Закон України від 6 вересня 2012 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17#Text>

4. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. / Є.М. Блажівський, Ю.М. Грошевий, Ю.М. Дьомін та ін.; за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, А.В. Портнова. Х.: Право, 2012. Т. 2. 664 с.

5. Фетисенко К.Г., Ільченко С.Ю. Конституційний принцип недоторканності житла й іншого володіння особи та його реалізація при провадженні досудового розслідування : монографія. – Харків : Видавець ФО-П Вапнярчук Н.М., 2007. 192 с.

6. Закон України «Про внесення змін до статті 80 Конституції України (щодо недоторканності народних депутатів України)» від 3 вересня 2019 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/27-20>.

Моторний Денис Васильович,
аспірант кафедри кримінального
процесу Національної академії
внутрішніх справ, старший детектив
Національного антикорупційного бюро
України

ОБСТАВИНИ, ЩО ПІДЛЯГАЮТЬ ВСТАНОВЛЕННЮ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ, ВЧИНЕНИХ СЛУЖБОВИМИ ОСОБАМИ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ ТА ЇХ ДЕРЖАВНИХ РЕГУЛЯТОРІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Воєнний стан в Україні введено Указом Президента України № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» у зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України, на підставі пропозицій Ради національної безпеки і оборони України, відповідно до пункту 20 частини першої статті 106 Конституції України, Закону України «Про правовий режим воєнного стану», починаючи з 05.30 годин 24 лютого 2022 року [1, с. 1].

В послідуєчому згаданий правовий режим неодноразово продовжувався, і триває й на сьогодні.